

Langeland -atlas over byer, bygninger og miljøer

Kulturarvsstyrelsen · Kulturministeriet

Kortlægning og registrering af kulturmiljøer

Identifikation

Kommunenr. 475	Kommune Rudkøbing		
Kategori Bebyggelsesmønstre, landskabstyper og lokale udviklingstræk (2)			
Lokalitet Rudkøbing			
Emne Gader og pladser		Sted Brogade	
Registreringsdato forår 2002	Registrator JEJ/RM	Arkiv nr.	Løbenr. 46

Langeland -atlas over byer, bygninger og miljøer

Kulturarvsstyrelsen · Kulturministeriet

Kortlægning og registrering af kulturmiljøer

Sammenfatning

Kommunenumr. 475	Kommune Rudkøbing
Emne Gader og pladser	Sted Brogade

Brogade forbandt byen med stranden, broen, havnen og omverdenen. Denne centrale plads havde den fra begyndelsen til langt ind i vor tid, hvor den tømtes for sin funktion da skibs- og færgefarten blev afløst af transport på hjul. Dermed er et meget væsentligt element udgået af købstadens kulturlandskab. I Rudkøbings tilfælde betød nedlæggelsen af færgefarten til og fra Fyn tillige det grundlæggende tab af oplevelse, som alle uden undtagelse fik af Langeland som en ø og Rudkøbing som en by ved vandet. Entréen til byen var Brogade.

Brogade, 1: 4000

Langeland -atlas over byer, bygninger og miljøer

Kulturarvsstyrelsen · Kulturministeriet

Kortlægning og registrering af kulturmiljøer

Brogades bebyggelse sammensættes af større gårde og byhuse på sydsiden, mens stykket af nordsiden mellem Ramsherred og rådhuset optages af en klynge småkårshuse, og mellem havnen og Ramsherred af andre ydmyge ejendomme. Opdelingen i en levestedsmæssigt begunstiget og derfor bebyggelsesmæssigt rigere sydside og en fattigere nordside, som karakteriserer øst-vestorienterede hovedgader, genfindes dermed også i Brogade selv om gaden ikke er og aldrig har været et hovedstrøg.

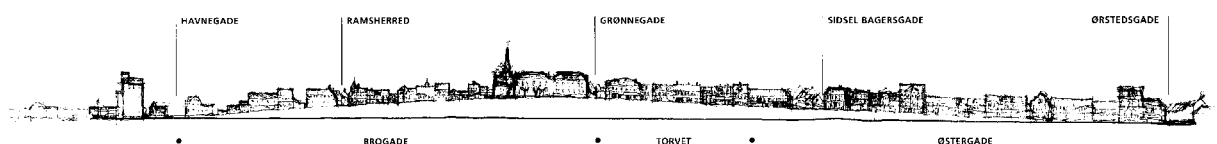
Bebyggelsen på sydsiden opstod i 1500-1600-årene og er i dag i hovedsagen fra den store byfornyelsestid ca. 1840-1890. Af bygningerne er Rudkøbing Apotek på Brogade 15 fredet, men der findes flere centrale og bevaringsværdige ejendomme på denne gadeside. Småkårsbebyggelsen på nordsiden opstod i 1600-1700-årene. Flere af dem står fortsat i bindingsværk, bl.a. det fredede hus på Brogade 14.

Gaden bærer stadig præg af sin oprindelige funktionalitet som entré til byen og port til omverdenen. Med skibsfartens og trafikens tiltagende betydning i 1800-årene blev Brogade et centrum for hoteller og beværtninger til betjening af de rejsende. Byens apotek, der ikke alene betjente byen og Langeland, men også øerne i øhavet, fandt en naturlig plads i gaden. Byens store havnegård, Strandgården, er også et centralt element i Brogades bebyggelse, som afspejler havnens betydning for byen.

Brogade rummer således bevaringsværdier af væsentlig betydning for byen, Fynsområdet og landet. Hvis det samlede kulturmiljøes indhold skal bevares er det en væsentlig opgave at gengive gaden dens oprindelige trafikale funktionalitet og fastholde det særlige "brogadepræg" i bebyggelsen.

Brogade, som forbandt Torvet med skibsbroen, er her skildret stemningsfuldt med legende børn, diligenen og et par mandfolk foran Café Washington. Foto fra ca. 1907.

Principskitse gennem Rudkøbing langs hovedstrøget fra havnen over Torvet og videre ad Østergade til Ørstedsgade.

Langeland -atlas over byer, bygninger og miljøer

Kulturarvsstyrelsen · Kulturministeriet

Kortlægning og registrering af kulturmiljøer

Naturgrundlag

Kommunenr. 475	Kommune Rudkøbing	
Emne Gader og pladser		Sted Brogade

Brogade løber ned over bygrundens nordvestvendte side mod stranden. Det markante terrænfald giver gaden en ganske bestemt karakter, som let forbindes med dens kulturhistorie.

Rudkøbing, 1:15.000

Langeland -atlas over byer, bygninger og miljøer

Kulturarvsstyrelsen · Kulturministeriet

Kortlægning og registrering af kulturmiljøer

Kulturhistorie

Kommunenr. 475	Kommune Rudkøbing
Emne Gader og pladser	Sted Brogade

Rudkøbings kulturhistoriske hovedtræk sammensættes af stedets lokalisering i landskabet, bygrundens beskaffenhed, byplanens tilpasning til stedet og bebyggelsens kvartersmæssige opdeling og arkitektoniske udtryk.

Bygrunden opdeles af en rygning i en ret stejlt faldende nordvestvendt side mellem stranden og byen og en mere jævn østvendt side. Rygningen deler byen i to og adskiller visuelt den strandvendte side med Brogade fra det centrale bylegeme. Det kulturhistoriske særpræg er bestemt af den funktionelle rolle som denne del af bygrunden blev tildelt, og som naturgrundlaget lagde op til at det blev tildelt.

Brogade var fra begyndelsen entréen til byen og adgangen til omverdenen. Det gav den ikke en fremtrædende plads i bylegemet, men blot en vigtig funktion at bestride som transportvej mellem skibe og købmandsgårde og for mennesker, der skulle rejse til og fra. Brogader havde af den grund ingen særlig bosætningsmæssig tiltrækning, og da Rudkøbings Brogade tillige lå vejrmæssigt udsat, var den ikke et attraktivt sted i byen. Det forhold afspejler sig stadig.

Brogade var oprindeligt en åben, vestvendt fortsættelse af torvepladsen som løb ned til stranden og landingspladsen. Sydsiden blev bebygget fra senmiddelalderen, og i 1600-årene synes hele den buede sydside at være udfyldt af gårde og huse. I samme tidsrum opstod også en småbebyggelse fra stranden til Ramsherred, mens pladsen derfra og op til rådhuset ved Grønnegade lå åben ind mod kirkegården.

Enklaven af småhuse på dette sted er fra 1700-årenes begyndelse. På den tid udstykkede byen strimler af gadejord omkring kirkegården til de mange småfolk som dengang søgte en plads i byen. Med byggeriet af de små gadehuse fik Brogade sin sluttede form. Men folk i Brogade skulle til kirken ad den skrå Kirkestræde, som småkårsbebyggelsen måtte respektere. Den efterlod ved Ramsherred en ubebyggelig spids, som blev til Gåsetorvet. Kirkegården nedlagdes som begravelsesplads i 1812.

I 1800- og 1900-årene var der et væld af hoteller, gæstgiverier, restauranter, caféer og ølstuer i Brogade som en understregning af dens funktion som forbindelsesled mellem øen/byen og omverdenen. Over for Strandgården lå det kendte havnegæstgiveri "Nr. 18", som ved arkitekt Frits Jørgensen i 1913 blev ombygget til "Hotel Rudkøbing". Ved hjørnet af Ramsherred fandtes indtil for nylig café "Washington". Dens historie begyndte med at en uldgyde slog sig ned i Rudkøbing i midten af 1800-årene. Han havde to sønner som startede hver deres beværtning i Brogade,

Langeland -atlas over byer, bygninger og miljøer

Kulturarvsstyrelsen · Kulturministeriet

Kortlægning og registrering af kulturmiljøer

den ene opkaldte sit sted efter Eiffeltårnet fra 1889, "Café Eiffel", den anden havde været i Amerika inden han blev beværter i fødebyen.

Brogade har bevaret trækene af sin udviklingshistorie med de store gamle ejendomme på sydsiden og det velbevarede småkårs kvarter fra 1700-årene bag rådhuset. Husene her på gadens nordside ligger på en udadbue og viger bort fra blikket; de var mindre betydningsfulde og fik en repræsentation derefter. I dag stammer bygningerne på sydsiden i hovedsagen fra byfornyelsestiden 1840-1890 og er i to etager. De tjente mest til boliger, for Brogade blev aldrig et butiksstrøg, men havde derimod apotek, hoteller, caféer og mindre gårde.

At være forbindelse mellem byen og stranden var det funktionelt bærende element i Brogade fra begyndelsen til ind i vor tid. Med ophøret af færefarten på Fyn og havnens stærkt aftagende betydning efter anlægget af broerne til Langeland mistede Brogade sin gamle funktion og status som entré til Rudkøbing fra søsiden. Da broerne samtidigt definitivt flyttede adgangen til omverdenen over på biler og væk fra byen, er Brogade ved at henfalde til en anonym bygade.

Brogades løber stejlt nede fra havnen op til Torvet.

Langeland -atlas over byer, bygninger og miljøer

Kulturarvsstyrelsen · Kulturministeriet

Kortlægning og registrering af kulturmiljøer

Arkitektur og bebyggelse

Kommunenr. 475	Kommune Rudkøbing	
Emne Gader og pladser		Sted Brogade

Brogade 3 er byens første store borgerhus i grundmur og to etager (1838). Det ligger centralt over for rådhuset og midt i den lange buede bygningsrække over Torvet og ned gennem Brogade, så huset kommer til syne over lange afstande.

Det lille fredede hus på Brogade 14, som i 1925 blev indrettet til katolsk kapel, er fra 1802. Hotel "Skandinavien", Brogade 13, startede i 1847, og er stadig i brug som hotel.

Ved siden af på Brogade 15 findes byens apotek med et gennemført klassicistisk forhus fra 1856 og et lille apoteksmuseum. Rudkøbing Apotek blev oprettet i 1705. Apoteker Søren Christian Ørsted overtog det i 1776. De berømte Ørstedsønner op her, fysikeren Hans Christian Ørsted (1772-1851) og juristen Anders Sandøe (1778-1860), der i 1802 giftede sig med Adam Oehlenschlägers søster, Sophie Wilhelmine.

Yderst i husrækken ved havnen udviklede "Strandgården", Brogade 25, sig til en af byens mægtigste købmandsgårde i 1800-årene. Forhuset er resultatet af en gennemgribende ombygning i 1852. Bag det ligger lagerbygninger omkring en indre og en ydre gårdsplads og ned mod havnen det smukke kornmagasin i to etager med gebrokkent tag, opført i 1844.

Langeland -atlas over byer, bygninger og miljøer

Kulturarvsstyrelsen · Kulturministeriet

Kortlægning og registrering af kulturmiljøer

De store gårdanlæg til Brogade 25 vidner om fortids mange gøremål i den mægtige købmandsgård.

Fotoet viser bagsiden af det kuriøse katolske kapel i Brogade 14 med tagrytter på hovedhuset og fritstående klokketabel i gården.